Б 65.012
Б13

БАҒА БЕЛГІЛЕУ

Кереку
Павлодар
2008

б65.012
Б13

Қазақстан Республикасының ғылым және білім министрлігі

С. Торағыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

Қаржы экономикалық факультеті

Экономика және кәсіпорындағы басқару кафедрасы

БАҒА БЕЛГІЛЕУ

050506 «Экономика», 050507 «Менеджмент», 050508 «Есеп және аудит», 050509 «Қаржы», 050511 «Маркетинг» мамандығынын студенттерінің бақылау жұмысын орындауға арналған әдістемелік нұсқау

Павлодар
2008

Б65.012.197

УДК 338.5 (07)
ББК 65.011.3я7
Б13

С. Торайғыров атындағы ПМУ қаржы-экономика факультеті экономика және кәсіпорындағы басқару кафедрасының мәжілісінде басылымға ұсынылған

Рецензент:

экономика ғылымдарының кандидаты, доцент Құнязова С.Қ.

Құрастырушылар: Д.Т. Абенова
Ә. Қ. Мұстафина

Б 13	Баға белгілеу: бақылау жұмысын орындауға арналған әдістемелік нұсқау .– Павлодар : Кереку, 2008. – 12 б.

Әдістемелік нұсқауда «Баға белгілеу» пәні бойынша бақылау жұмысын орындауға арналған тапсырмалар мен оларды жасау бойынша ұсыныстар келтірілген.

Әдістемелік нұсқау мамандықтың жұмыс оқу жоспарына және жұмыс бағдарламасына сәйкес әзірленген.

УДК 338.5 (07)
ББК 65.011.3я7

С.Торайғыров атындағы ПМУ-дің академик С.Бейсембаев атындағы ғылыми кітапханасы

© Абенова Д.Т., Мұстафина Ә.Қ., 2008
© С.Торайғыров атынадағы Павлодар мемлекеттік университеті, 2008

Кіріспе

«Баға белгілеу» пәні бойынша бакылау жұмысы 050506 «Экономика», 050507 «Менеджмент», 050508 «Есеп және аудит», 050509 «Қаржы», 050511 «Маркетинг» мамандығының барлық сырттай оқу формаларының студенттері орындайды.

Бақылау жұмысының максаты – осы пән бойынша студенттердің білімін тереңдету және нығайтып, баға құрылымы мен бағалык саясатка байланысты сұрақтарға жауап беріп, оған дағдылыну.

Бақылау жұмысын бастар алдында студент «Экономикалық теория», «Микроэкономика», «Маркетинг», «Макроэкономика», «Менеджмент» пәндері бойынша материалдарды зерттеп, баға құрылуына қатысты сұрақтарды, сұраныс ұғымын, сұраныстың икемділігін, шығындар түрлерін және ұсынылған әдебиеттерді оқып, соңында берілген әдістемелік нұсқауды қайталау керек.

Бақылау жұмысын орындау келесі кезеңдерден тұрады:

1) нұсқа бойынша тапсырманы таңдау;
2) әдебиеттерді таңдау және оны зерттеу;
3) жұмыстың жоспарын құрастыру;
4) жұмыстың теориялық бөлімін жазу;
5) тапсырманы (есептерді) нұсқаумен шығару;
6) бақылау жұмысын ресімдеп, белгіленген уақытта оқытушыға көрсету;
7) оқытушының көрсеткен келіспеушіліктері мен ескертулерін түзету;
8) бақылау жұмысын корғау.

Бақылау жұмысы екі бөлімнен тұрады: теориялық және тәжірибелік. Бірінші бөлімде студент екі териялық сұрақты талқылайды, екіншісінде білім беру бойынша тәжірибелік тапсырмаларды (есептерді) шешуді ұсынады. Тапсырманың жауаптары накты және тура есеппен шығарылуы керек.

Теориялық сұрақтардың нұсқасын таңдау сынак кітапшасының соңғы екі санның косындысымен аныкталады (мысалы, егер сынак кітапшасының соңғы екі саны «23» болса, онда теориялық бөлімінің нұсқасының нөмері бесінші болады (2+3)).

Тәжірибелік бөлім үш тапсырманы шешуден тұрады. Екі тапсырма «Бағаның құрамы және құрылымы», бір тапсырма «Баға белгілеу әдістері» тақырыптары бойынша.

Тапсырманың шарттары бәріне бірдей, тек «n» саны сынақ кітапшасының ақырғы екі санының сомасына сәйкес келеді (бақылау жұмысының теориялық бөлімінің нұсқасы секілді).

Бақылау жұмысы әдістемелік нұсқаларға сәйкес орындалады және «Құжатнама рәсімдеу ережелері. Тексттік құжаттарға жалпы талаптар» ПМУ 4.01.2-06 ӘН әдістемелік нұсқаларына сәйкес орындалады.

Бақылау жұмысы аякталғаннан кейін кафедраға тапсырылады, онда кафедраның лаборантымен тіркеледі және оқытушымен тексеріледі. Егер жұмыс есептелсе және өңдеуді керек етпесе, студент емтиханға жіберіледі.

1 Тапсырманы таңдау

Нұсқа (сынақ кітапшасының соңғы екі санының сомасы)	Теориялық сұрақтар	Тапсырма (Есеп)
01	1, 19	1, 2, 3
02	2, 20	1, 2, 3
03	3, 21	1, 2, 3
04	4, 22	1, 2, 3
05	5, 23	1, 2, 3
06	6, 24	1, 2, 3
07	7, 25	1, 2, 3
08	8, 26	1, 2, 3
09	9, 27	1, 2, 3
10	10, 28	1, 2, 3
11	11, 29	1, 2, 3
12	12, 30	1, 2, 3
13	13, 31	1, 2, 3
14	14, 23	1, 2, 3
15	15, 33	1, 2, 3
16	16, 34	1, 2, 3
17	17, 35	1, 2, 3
18	18, 36	1, 2, 3

2 Теориялық сұрақтардың тематикасы

2.1 Баға нарық категориясы ретінде. Құн заңы – тауар өндірісінің объективті экономикалық заңы

2.2 Баға функциялары және баға белгілеунің (құрылуының) мақсаттары. Баға белгілеунің принциптері

2.3 Тәуелсіз, монополиялық бәсекелестін, олигополия және монополия нарықтарында баға белгілеундегі (құрылуындағы) ерекшеліктері

2.4 Баға белгілеу процессі: әдістеме, мәні. Нарықтың баға белгілеу шарттарындағы кәсіпорын: бағаның белгілеуі бойынша жұмыс істеу тәртібі және ұйымдастыру

2.5 Тауардың өмірлік циклдін кезендерінде бағаның белгілеуі

2.6 Экономикада баға жүйесінің сипатталуы. Байланыс және бағаның әртүрлі арасындағы өзара тәуелділік. Бағаның жіктелуі.

2.7 Бағаның құрамымен құрылымы, оның элементтерінің мәні. Өнімнің бағаның жетекші элементі ретінде өзіндік құны

2.8 Бағаға әсер ететтін сыртқы факторларды талдау: шығындар, тұтынушылар, бәсекелестер, өткізу арналарының қатысушылары, мемлекет

2.9 Бағалық негізделуіндегі шығындарының рөлі. Шекті шығынды талдау

2.10 Баға өзгеруінің көсіпорын кірісіне әсер етуі

2.11 Баға туралы шшім қабылдаудағы икемділіктің рөлі

2.12 Бағалық және бағалық емес бәсеке

2.13 Бағаны мемлекеттік реттеу. Баға белгілеу ұйымдары, ҚР-ғы баға белгілеу ұйымдары. Мемлекеттін баға тәртібін бақылау

2.14 Баға белгілеу әдістері: әрбір әдістің ерекшеліктері мен кемшіліктері, қолдану шарттары

2.15 Фирма мақсаттары және олардың баға белгілеу саясатындағы көрінісі. Бағалық саясат және фирманың бағалық стратегиясы

2.16 Кәсіпорынның баға саясаттың құрылуы

2.17 Баға стратегияларының түрлері. Кәсіпорынның баға стратегиясын таңдау критерийлері

2.18 Баға стратегиясын өңдеу кезеңдері

2.19 Баға қосымшалары мен жеңілдіктер. Бағадан шекті жеңілдік өлшемін есептеу

2.20 Баға дифференциациясы. Дискриминациялық бағаларды орнату

2.21 Инфляция шарттарында бағаның белгілеуі. Баға белгілеундегі тәуекелге бару және бағаны сақтандыру

2.22 Өндірістік технологиялық мақсаттағы өнім нарығының ерекшеліктері. Өндірістің технологиялық мағынадағы өнімге бағаның белгілеуі

2.23 Жанармай-энергетикалық, металлургиялық, машина жасау, транспортты комплекстегі бағаның белгілеуі

2.24 Құрылыс өніміне баға белгілеунің ерекшеліктері. Сметті норматив жүйесі. Сметті құжатнама құрылымы. Құрылыс монтаж жұмыстарына бағаның белгілеуі

2.25 Агроөнеркәсіптік комплекс жүйесіндегі баға белгілеуі: бағалар жүйесі, тәуелсіз сатып алу бағалары

2.26 Тауарлар мен қызмет көрсетулерге жекелеме бағасы. Баға белгілеу позициясынан қолданылатын тауарлар құрылымы

2.27 Қолданылатын тауарлар мен қызмет көрсетулерде бағаның белгілеуі

2.28 Әлемдік бағалар және олардың белгілеунің механизімі

2.29 Әлемдік бағалар белгілеунің негізді фаторлар: өндіріс пен айналыс шығындары, сұраныс пен ұсыныс арасындағы қатынас және олардың баға белгілеундегі реттеуші рөлі

2.30 Әлемдік бағаның құрылуы мен қозғалысына әсер ететін факторлар: инфляция, саяси өзгерістер, спекуляция, валюталық курс

2.31 Ұлттық нарықтың ішкі бағаларының әлемдік бағалармен өзара байланысы. Әлемдік және ұлттық баға деңгейлерінің келіспеуі. Әлемдік сату бағасының көптілігі және әлемдік баға критерийлерін орнату мәселесі

2.32 Экспортталатын және импортталатын тауарларға ұлттық және сыртқы сату бағалар жүйесі

2.33 Трансфертті баға белгілеу

2.34 Сыртқы сауда бағалары және оларды бағаларға көліктік және баска да жеткізу бойынша шығындарды косып жіктеу

2.35 Экспортталатын және импортталатын тауарларға ішку баға, олардың белгілеунің әдістері мен принциптері

2.36 Өнеркәсіпті дамыған елдерде бағаны реттеу және баға құрылу тәжірибесі

3 Тәжірибелік бөлім

3.1 тапсырма 1

Өзіндік құн (300+**n**) мың тенге; мүмкін рентабельдін нормасы 20%; акциз мөлшермесі - 15%; ҚҚС мөлшермесі -14%. Жіберу бағасының (отпускная цена) толық құрылымын көрсетіңіз

Тапсырманы орындауға әдістеме:

Кәсіпорынның тәуелсіз жіберу бағасының (Цжіб) құрылымы келесі (1) формулада көрсетілген

$$Ц_{жіб} = Өк + Н_Р + А + ҚҚС, \quad (1)$$

мұндағы	Өқ	-	өнім бірлігінің өзіндік құны, ақша бірлігінде
	$Н_Р$	-	өндіруші үшін рентабелді норманың шегі, пайызбен
	А	-	орнатылған акциз мөлшермесі, пайызбен
	ҚҚС	-	қосымша құн салығына (ҚҚС) орнатылған мөлшерлеме, пайызбен

«Толық жіберу бағасының құрылымы» ұғымы бар тапсырма жоғарыда көрсетілген барлық элементтерді ақшалық эквивалентте іздеуді қарастырады, әғни кәсіпорынның рентабельділігін қандай, акциз мөлшерлемесі және ҚҚС мөлшерлемесі қандай екенін анықтау және есептеу, олар неден тәуелді екенін нақты көрсету.

3.2 тапсырма 2

Өзіндік құн (750+**n**) теңге; мүмкін рентабельдін нормасы - 25%; ҚҚС - 16%; бөлшек бағаның максималды мүмкін деңгейі – 1000 теңге. Сауда үстемесінің пайызы қандай?

Тапсырманы орындауға әдістеме:

Кәсіпорынның бөлшек бағасы (Цбөлш) келесі (2) формуламен анықталады

$$Ц_{бөлш} = Өк + Н_Р + А + ҚҚС + СҮ, \quad (2)$$

мұндағы	Өк	-	өнім бірлігінің өзіндік құны, ақша бірлігінде

$Н_Р$ - өндіруші үшін рентабелді норманың шегі, пайызбен

А - орнатылған акциз мөлшермесі, пайызбен

ҚКС - косымша құн салығына (ҚКС) орнатылған мөлшерлеме, пайызбен

СҮ - сауда ұйымының сауда үстемесі, пайызбен

3.3 тапсырма 3

Фирма үш түрлі өнім шығарады. Шығарым көлемі, бағалар, тура шығындар және өнім түрлері бірінші кестеде келтірілген. Фирманың жанама шығындардың сомасы (35000+**n**) теңге. Толық шығындар негізіндегі (калькуляция) әдісімен жалпы табысын анықтаныз.

1 Кесте

Көрсеткіштер	Өнім			Барлығы
	а	в	с	
1 Баға, тенге	(400+**n**)	(500+**n**)	(800+**n**)	
2 Сатудың көлемі, дана	150	160	160	
3 Тура шығындар, тенге	30 000	24 000	77 000	

Тапсырманы орындаудың әдістемесі:

Толық шығындар негізіндегі калькуляцияға (әдіске) сәйкес жанама шығындарды үлестіру тура шығындарға пропорционалды іске асырады.

Берілген тапсырманы орындауда келесі алгоритм орындалуы керек:

1) өнімнің әр түрлі бойынша кәсіпорынның түсімі аныкталады (түсім=баға*сату көлемі);

2) кәсіпорынның жалпы түсімі аныкталады (әрбір өнім бойынша түсім мәні саналады);

3) бұйымның әр түрін тура шығындарын шекті көлемі (пайыздық катынас) тура шығындарының жалпы сомасынан аныкталады (мысалы, тура шығындардың жалпы сомасы 131000 теңге болса, онда «а» өнімі бойынша тура шығындардың шекті көлемі 22.9%, яғни 30000 теңге);

4) бар проморцияларға сәйкес өнімнің әртүрлі бойынша жанама шығындарының жалпы сомасы үлестіріледі (мысалы, жанама шығындардың жалпы сомасы 35 000 теңге болса, онда «а» өнімі үшін оның сомасы 8015 теңге болады. (35 000 * 22.9%));

5) бұйымдардың әр түрі бойынша (а,в,с) тура және жанама шығындардың бөлуі арқылы әр өнім бойынша және жалпы кәсіпорын бойынша жалпы шығын сомасы анықталады;

6) әр бір өнім бойынша (а,в,с) және жалпы кәсіпорын бойынша жалпы шығын сомасы мен кәсіпорынның түсімін біле тұра әрбір өнім бойынша кәсіпорынның кірісін және кәсіпорынның жалпы кірісін табаласыз

7) алынған нәтижелер бойынша қорытынды жасаймыз (өнімнің әртүрі бойынша және жалпы кәсіпорын бойынша)

Әдебиет

Негізгі

1 Беляева И.Ю., Панина О.В., Головинский В.В. Цены и ценообразование. – М. : КНОРУС, 2004. – 158 с.

2 Голощапов Н.А. Цены и ценообразование : учебно-методич. пособие /Н.А Голощапов, А.А.Соколов. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 160 с.

3 Есипов В.Е. Цены и ценообразование: учебник для вузов /под ред. В.Е. Есипова. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 560 с.

Қосымша

4 Желтякова И.А. Цены и ценообразование: Тесты и задачи: учеб. пособие /И.А. Желтякова, Г.А. Маховикова, Н. Ю. Пузыня. – СПб. : Питер, 1999. – 208 с.

5 Куликов А.Л. Шпаргалка по ценам и ценообразованию: учебное пособие/ А.Л. Куликов. – М. : Велби, 2004. – 39 с.

6 Липсиц И.В. Коммерческое ценообразование: учебник для экон.спец.вузов /И.В. Липсиц. – М. : БЕК, 1977. – 353 с.

7 Оганесян А.А. Цены и ценообразование: конспект лекций /А.А. Оганесян. – М. : ПРИОР, 2001. – 125 с.

8 Салимжанов И.К. Цены и ценообразование: учебник для вузов /под ред. И.К. Салимжанова. – М. : Финстатинформ, 1999. – 304 с.

9 Тактаров Г.А. Ценообразование: учебное пособие для студ. по спец. «Финансы и кредит» /Г.А. Тактаров. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 173 с.

10 Тарасов В.И. Ценообразование: учебное пособие /В.И. Тарасов. – Минск. : Книжный дом, 2005. – 254 с.

11 Шуляк П.Н. Ценообразование: учебно-практическое пособие /П.Н. Шуляк. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и К, 2004. – 200 с.

12 Цацулин А.Н. Цены и ценообразование в системе маркетинга: учеб. пособие для вузов /А.Н. Цацулин. – 2-е изд. – М. : Филинъ, 1998. – 448 с.

Мазмұны

	Кіріспе..	3
1	Тапсырманы таңдау..	5
2	Теориялық сұрақтардың тематикасы....................................	6
3	Тәжірибелік бөлім..	8
3.1	Тапсырма 1..	8
3.2	Тапсырма 2..	8
3.3	Тапсырма 3..	9
	Әдебиет...	11

Кәсіпорындағы экономика және басқару кафедрасының аға оқытушылары Д. Т. Абенова, Ә.Қ. Мұстафина әзірлеген. 050506 «Экономика», 050507 «Менеджмент», 050508 «Есеп және аудит», 050509 «Қаржы» мамандықтаранын сырттай оку түрінін студенттеріне араналған «Баға белгілеу» пәні бойынша бақылау жұмысын орындауға арналған әдістемелік нұсқауларына

ПІКІР

Студенттердің баға құрылымы, баға құрудың принциптері мен факторлары, нарықтық экономикада баға механизімін қолданудың негізгі бағыттары туралы жүйелендірілген білімді құру пәнін оқудағы мақсаты болып табылады.

Сырттай оқитын студенттерге арналған бақылау жұмысын орындау бойынша әдістемелік нұсқауларда теоретикалық тапсырмалар және тәжірибелік есептер келтірілген. Олардың шешімдері студенттерге оқылған материалдарды меңгеруге және бекітуге көмегін тидіреді.

Әдістемелік нұсқаулар кіріспеден, тапсырманы таңдаудан, теориялық сұрақтардың темтикасынан, тәжірибелік бөлімнен және ұсынылған әдебиеттер тізімінен тұрады.

Пікірленген әдістемелік нұсқаулардың материалы түсінікті берілген, логикалық реттігі және аяқталғандығы бар.

Пікірленген оқу-әдістемелік әзірлеме экономика мамандықтарының студенттері сәйкес пән бойынша дайындалуға қолдана алады және ол басылымға ұсынылған.

э.ғ.к., доцент **С. Қ. Құнязова**

Кунязова С.К. ҚОЛЫН РАСТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ
КАЖЕ БАСТЫҒЫ/НАЧАЛЬНИК ОКСР

КАДРЛАР БӨЛІМІ

Д.Т. Абенова, Ә.Қ. Мұстафина

БАҒА БЕЛГІЛЕУ

050506 «Экономика», 050507 «Менеджмент», 050508 «Есеп және аудит», 050509 «Қаржы», 050511 «Маркетинг» мамандығының студенттерінің бақылау жұмысын орындауға арналған әдістемелік нұсқау

Техникалық редактор Г.Н. Сейтахметова
Жауапты хатшы Г.К. Камзинова

Басуға 30.04.2008 ж.
Әріп түрі Times.
Пішім 29,7 х 42 ¼. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 0,37 Таралымы 30 дана
Тапсырыс № 0688

«КЕРЕКУ» Баспасы
С.Торайғыров атындағы
Павлодар мемлекеттік университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64

БЕКІТЕМІН
С. Торайғыров атындағы
ПМУ-нің оқу ісі
жөніндегі проректоры
_______ Э. Пфейфер
2008 ж.« __ » 05 _______

Құрастырушы: аға оқытушы ____________ Д. Т. Абенова
аға оқытушы ____________ Ә. Қ. Мустафина

Кәсінорындағы экономика және басқару кафедрасы

Кафедра мәжілісінде бекітілді 2008 ж. «27» 03 №8 ___ хаттама

Кафедра меңгерушісі __________ С. К. Кунязова

Қаржы-экономика факультетінің әдістемелік кеңесінде мақұлданған
2008 ж. «29» 04 №9 хаттама

ӘК төрайымы ______________ Л. А. Сидорова

КЕЛІСІЛДІ
ҚЭФ деканы__________________ Т.Я.Эрназаров «29» 04 2008 ж.

СМ бөлімі н/б ________________ Г. С. Баяхметова «30» 04 2008 ж.

МАҚҰЛДАНДЫ
ОУЖ ж ӘҚБ бастығы __________ Т. Головерина «07» 05 2008 ж.